

Ken uw doelgroep

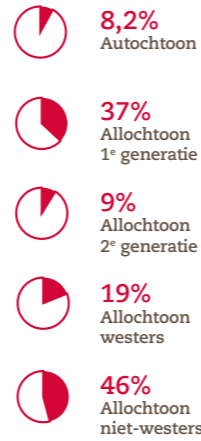
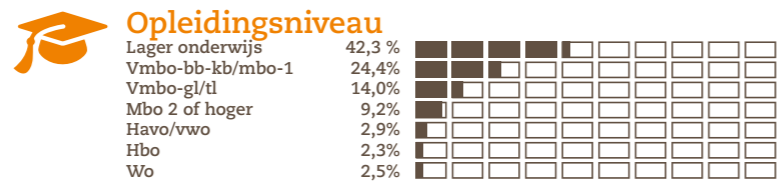
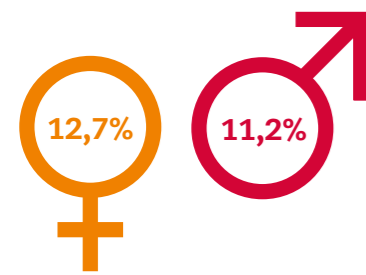
Laaggeletterdheid en maatschappelijke kwetsbaarheid in Sittard-Geleen

Laaggeletterdheid in Nederland

Ongeveer 1 op de 9 Nederlanders tussen de 16 en 65 is laaggeletterd ①. In totaal komt dit neer op 1,3 miljoen mensen en 11,9% van de beroepsbevolking. Hierbinnen zijn circa 300.000 inwoners zeer laaggeletterd (2,6%) en 1 miljoen inwoners laaggeletterd (9,3%). Indien ook de doelgroep 65+ wordt meegenomen, komen er naar schatting nog eens 600.000 laaggeletterden bij. Het aantal laaggeletterden in Nederland groeit bovendien nog steeds.

LAAGGELETTERDEN IN NEDERLAND 16-65 jaar

Hieronder wordt cijfermatig weergegeven in hoeverre laaggeletterdheid voorkomt binnen diverse (bevolkings)groepen in Nederland.

Nederland valt op als één van de OECD landen waar de achterstand van vrouwen op mannen op het gebied van taalvaardigheid relatief groot is. De verschillen tussen mannen en vrouwen worden groter naarmate de leeftijd stijgt.

Leeftijd correleert met het niveau van laaggeletterdheid. Dit heeft te maken met het verlies van vaardigheden op hogere leeftijd en het feit dat ouderen minder vaak hoogopgeleid zijn. Dat betekent echter niet dat laaggeletterdheid alleen bij ouderen voorkomt. Juist onder (middelbaar en hoogopgeleide) jongeren in de leeftijd van 16 tot 34 jaar is een langzame achteruitgang van geletterdheid waar te nemen.

Een opleiding draagt in positieve zin bij aan geletterdheid. Mensen die laagopgeleid zijn, hebben vaker een taalachterstand dan mensen die hoogopgeleid zijn.

Het profiel van laaggeletterden bestaat in vergelijking met geletterden relatief vaak uit allochtonen. Binnen de groep allochtonen zijn eerstegeneratieallochtonen vaker laaggeletterd dan tweedegeneratieallochtonen. Daarnaast is een duidelijk onderscheid in laaggeletterdheid zichtbaar tussen westerse en niet-westerse allochtonen. ②

Definitie laaggeletterdheid

Laaggeletterdheid is een overkoepelende term voor mensen die (grote) moeite hebben met lezen en schrijven. Een laaggeletterde is iemand met taalniveau 1F (het niveau waarmee een kind de basisschool hoort te verlaten) of lager. Dit houdt in dat een laaggeletterde enigszins kan lezen en schrijven, maar hier grote moeite mee heeft. Het zijn dus geen analfabeten, want die kunnen helemaal niet lezen en schrijven, zelfs niet een beetje. Als laaggeletterde ben je nauwelijks in staat gedrukte of geschreven informatie te gebruiken. Je kunt hierdoor niet volwaardig meedoen in de maatschappij, thuis en op het werk.

Consequenties laaggeletterdheid

Op individueel vlak kan laaggeletterdheid leiden tot een sociaal isolement. Laaggeletterden worden onzeker en durven niet buiten hun vertrouwde kring te opereren, te solliciteren, zich duidelijk uit te spreken of actief te participeren in groepsactiviteiten. Laaggeletterdheid is daarmee een bron van sociale, culturele en politieke uitsluiting voor het individu.

Laaggeletterdheid heeft ook gevolgen voor de economie. Door ontwikkelingen als de toenemende digitalisering, worden steeds hogere en andere eisen gesteld aan mensen om deel te

nemen aan de kenniseconomie. Deze vraagt om werknemers die mondeling en schriftelijk goed kunnen communiceren. Geletterde en goed opgeleide werknemers zijn productiever; meer productiviteit betekent een hogere economische groei. Vrijwel in alle banen moeten mensen zich bijscholen, ook laagopgeleide medewerkers. Omdat bijscholing voor laaggeletterden vaak te moeilijk is en zij cursussen ook liever vermijden, lopen zij een hoger risico om uiteindelijk ontslag te krijgen.

Wat verder opvalt, is dat de kans dat een laaggeletterde onvoldoende digitale vaardigheden heeft, drie keer zo groot is als voor iemand die geletterd is ③. Laaggeletterden beschikken over minder functionele taalvaardigheden (de vaardigheid om informatie te kunnen lezen, begrijpen en gebruiken). Dit is een belangrijke voorwaarde voor de ontwikkeling van digitale vaardigheden.

De situatie in de gemeente Sittard-Geleen

Hieronder zoomen we in op de kwetsbare groepen in de gemeente Sittard-Geleen. Hierbij wordt gekeken naar laaggeletterden, maar ook naar andere maatschappelijk kwetsbare groepen. Een persoon is kwetsbaar als hij niet (volledig) zelfredzaam is en daardoor niet in staat is tot maatschappelijke participatie.

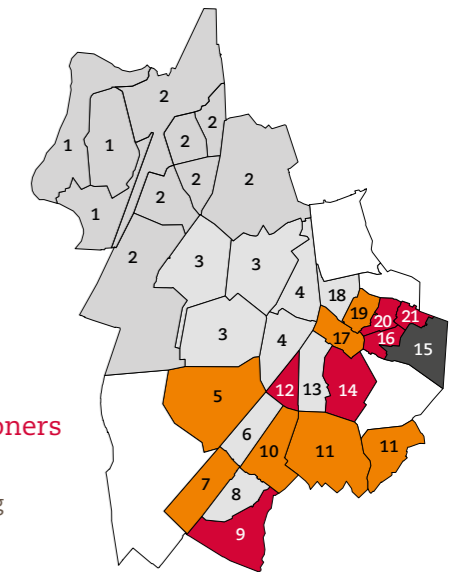
Laaggeletterdheid in de gemeente Sittard-Geleen

In Sittard-Geleen is tussen de 8% en 11% van de beroepsbevolking laaggeletterd ④. Dit komt neer op circa 5.800 laaggeletterden in de leeftijd van 16 tot 65 jaar. Indien ook de doelgroep 65+ wordt meegenomen, komen er naar schatting nog eens 4.300 laaggeletterden bij.

In Sittard-Geleen is 8% tot 11% van de beroepsbevolking laaggeletterd

Ten opzichte van het landelijke gemiddelde (11,9%), scoort Sittard-Geleen dus relatief laag. Ook ten opzichte van Limburg (12,8%) kent Sittard-Geleen een relatief laag aantal laaggeletterden.

Onderstaande figuur geeft inzicht in welke wijken en/of kernen binnen Sittard-Geleen een over- of ondervertegenwoordiging van laaggeletterden is.

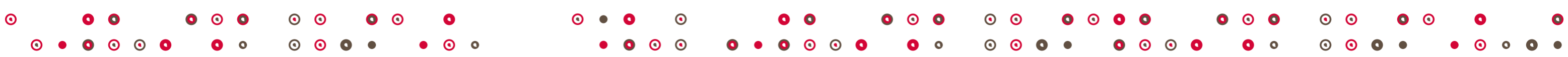
Kans op laaggeletterde inwoners

- Zeer laag
- Behoorlijk laag
- Gemiddeld
- Behoorlijk hoog
- Zeer hoog
- Niet meegenomen in analyse

1 Obbicht en Papenhoven	13 Ophoven
2 Holtum-Born	15 Kemperkoul
3 Guttecoven	16 Vrangendaal
4 Limbrichterveld	17 Sittard-Centrum
5 Lindenheuvel	18 Overhoven
6 Geleen-Noord	19 Baandert
7 Geleen-Centrum	20 Stadbroek
8 Kluis	21 Broeksittard
9 Geleen-Zuid	
10 Oud-Geleen en Haesselderveld	
11 Munstergeleen	
12 Sanderbout	

① Buisman, M. & Houtkoop, W. (2014). Laaggeletterdheid in kaart. 's-Hertogenbosch/Utrecht: ECBO ② Buisman, M., Allen, J., Fouarge, D., Houtkoop, W. & van der Velden, R. (2013). PIAAC: Kernvaardigheden voor werk en leven. Resultaten van de Nederlandse survey 2012. Den Bosch/Maastricht: ECBO/ROA ③ Baay, P., Buisman, M. & Houtkoop, W. (2015) Laaggeletterden: achterblijvers in de digitale wereld? Vaardigheden van burgers en aanpassingen door overheden. 's-Hertogenbosch: ECBO ④ Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (2016). Regionale spreiding van geletterdheid in Nederland ⑤ GGD (2012) Gezondheidsmonitor Volwassenen en Gezondheidsmonitor Ouderen ⑥ Rijksoverheid (2014) Leefbaarometer ⑦ GGD (2012) Gezondheidsmonitor Volwassenen en Gezondheidsmonitor Ouderen ⑧ GGD (2012) Gezondheidsmonitor Volwassenen en Gezondheidsmonitor Ouderen

Binnen de gemeente Sittard-Geleen wonen in Sanderbout, Stadbroek, Vrangendael, Broeksittard en Geleen-Zuid verhoudingsgewijs de meeste laaggeletterden*. Ook in Sittard-Centrum, Baandert, Munstergeleen, Geleen-Centrum, Lindenheuvel en Oud-Geleen en Haesselderveld wonen verhoudingsgewijs bovengemiddeld veel laaggeletterden. Kemperkoul wordt gekenmerkt door relatief weinig laaggeletterden.

Verklaring oververtegenwoordiging laaggeletterden in gebieden in Sittard-Geleen

Uit wetenschappelijk onderzoek is bekend dat de mate van geletterdheid op een voorspelbare manier samenhangt met demografische en sociaal-economische kenmerken. Denk bijvoorbeeld aan opleidingsniveau, leeftijd, arbeidsmarktstatus, geslacht, opleidingsrichting, beroepsprestige en land van herkomst. Omdat gemeenten, wijken en (dorps)kernen van elkaar verschillen wat betreft demografie en sociaal-economische structuur, komt laaggeletterdheid in bepaalde gebieden vaker voor.

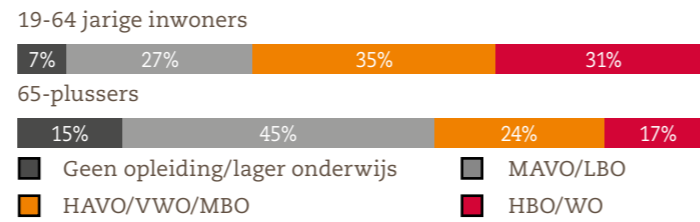
Participatie op de arbeidsmarkt vormt een belangrijke verklaring voor het hogere percentage laaggeletterden in specifiek Sanderbout, Stadbroek, Vrangendael, Broeksittard, Geleen-Centrum, Lindenheuvel en Geleen-Zuid. In 2015 ontving 18,1% van de beroepsbevolking in Limburg een uitkering (bijstands-, werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkering). Het landelijke percentage ligt op 15,5 en in de gemeente Sittard-Geleen participeert 20,8% niet op de arbeidsmarkt. In Sanderbout, Stadbroek, Vrangendael, Broeksittard, Geleen-Centrum, Lindenheuvel en Geleen-Zuid liggen de percentages hoger dan in de gemeente als geheel (tussen 25 en 35%).

In Sittard-Geleen is 53% van de inwoners 45 jaar of ouder. Landelijk ligt dit percentage op 45. Binnen de gemeente worden met name Kollenberg-Park Leyenbroek, Munstergeleen, Sanderbout, Guttecoven, Geleen-Zuid en Oud-Geleen en Haesselderveld gekenmerkt door een oudere populatie. Naar verwachting vormt leeftijd een belangrijke verklaring voor het feit dat het percentage laaggeletterden in deze gebieden iets hoger ligt.

Een andere belangrijke verklaring voor de oververtegenwoordiging van laaggeletterden in specifiek Sanderbout, Stadbroek, Vrangendael, Broeksittard, Geleen-Centrum en Lindenheuvel is het relatief hoge percentage inwoners van allochtone afkomst (tussen de 27 en 34 procent). Ook wonen er in Limbrichterveld en Geleen-Zuid relatief veel allochtonen. Dit geldt niet voor de gehele gemeente. In vergelijking tot Nederland (21%) woont in de gemeente Sittard-Geleen een vergelijkbaar percentage allochtonen (21,5%).

* Uit de analyse komt eveneens naar voren dat in Kollenberg-Park Leyenbroek veel laaggeletterden wonen, maar dit is waarschijnlijk vertekend door groot aantal 65-plussers in de wijk.

Het aantal laagopgeleiden in Sittard-Geleen is relatief hoog, met name onder de 19 tot 65-jarige inwoners. Zo heeft 34% van hen maximaal een mavo- of lbo-opleiding genoten. Het landelijke percentage ligt op 29% en in Zuid-Limburg is dat 32%. Met name in de buurten Sanderhout en Lindenheuvel is het percentage inwoners met een laag opleidingsniveau hoog (respectievelijk 68% en 50%). Onder de 65-plussers is het aantal laagopgeleiden (60%) ongeveer gelijk aan het landelijke cijfer van 64% (5).

Andere maatschappelijk kwetsbare groepen in de gemeente Sittard-Geleen

Naast laaggeletterden onderscheiden we nog andere maatschappelijk kwetsbare groepen. Een persoon is maatschappelijk kwetsbaar als hij in een kwetsbare situatie verkeert of dreigt te raken doordat hij door verschillende problemen of oorzaken geconfronteerd wordt met achterstand en/of sociaal isolement. Factoren die doorgaans in verband worden gebracht met maatschappelijk kwetsbare groepen zijn - naast de vaardigheid om te kunnen lezen en schrijven - de financiële situatie, de sociale situatie en de mate van gezondheid.

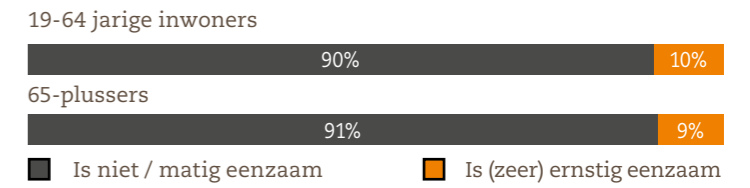
In Geleen-Centrum, Geleen-Zuid, Lindenheuvel, Sanderbout, Sittard-Centrum, Stadbroek, Vrangendael en Broeksittard zien we naast laaggeletterden ook een relatief hoog aantal maatschappelijk kwetsbare inwoners. In Kemperkoul, Limbrichterveld, Geleen-Noord en Kluis wonen weliswaar niet bovengemiddeld veel laaggeletterden, maar het aantal maatschappelijk kwetsbare inwoners is groot. In Kollenberg-Park Leyenbroek en Obbicht en Papenhoven wonen verhoudingsgewijs weinig maatschappelijk kwetsbaren.

Verklaring oververtegenwoordiging maatschappelijk kwetsbaren in gebieden in Sittard-Geleen

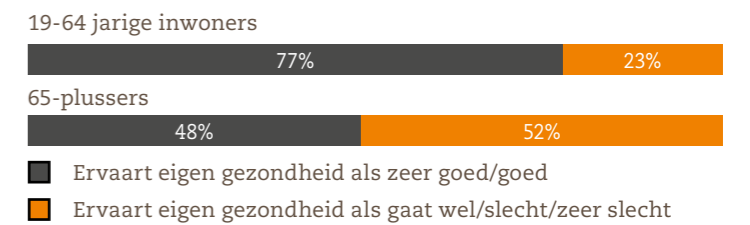
In Sittard-Centrum, Sanderbout, Baandert, Stadbroek, Vrangendael, Broeksittard, Geleen-Centrum en Lindenheuvel moeten relatief veel huishoudens van een laag besteedbaar inkomen rondkomen (tussen de 52 en 65%, landelijk is dat 40%). Daarnaast zijn in Sanderbout, Stadbroek, Vrangendael, Broeksittard en Limbrichterveld relatief veel woningen te vinden die in handen zijn van wooncorporaties: 40% of meer (landelijk is dat 31%). In deze gebieden wonen dan ook naar verwachting relatief veel mensen die in een financieel kwetsbare situatie verkeren.

Naast de financiële situatie is de sociale situatie eveneens van invloed op de kans dat een persoon in een kwetsbare situatie verkeert of dreigt te raken. Indicatoren op basis waarvan de sociale situatie van een inwoner kunnen worden gemeten, zijn de kwaliteit van de woonomgeving en de mate van ervaren eenzaamheid door een inwoner. In Sanderbout, Vrangendael en Broeksittard is de leefbaarheid het slechtst in vergelijking tot de andere gebieden in de gemeente (6). De veiligheid en sociale samenhang is in deze gebieden net als in Sittard-Centrum, Stadbroek, Kemperkoul, Geleen-Centrum, Geleen-Noord, Lindenheuvel, Geleen-Zuid en Kluis ook het minst goed. In vergelijking tot Nederland als geheel, is de kwaliteit van de woonomgeving in alle gebieden in Sittard-Geleen desondanks enigszins voldoende.

In Sittard-Geleen voelt één op de tien inwoners zich (zeer) ernstig eenzaam. Dat percentage is net zo hoog als voor de gehele provincie Zuid-Limburg. Voor de groep inwoners van Sittard-Geleen in de leeftijd van 19 tot 65 jaar is dat 10% en voor de 65-plussers is dat 9% (7). Eenzaamheid komt vooral voor in Limbrichterveld, Sanderhout, Lindenheuvel en Vrangendael/Broeksittard/Stadbroek. Gevoelens van eenzaamheid worden veroorzaakt doordat mensen een gebrek ervaren in het aantal en/of de kwaliteit van relaties.

Om zelfredzaam te zijn, moet je het lichamelijke en geestelijke vermogen hebben om voorzieningen te treffen dan wel te laten treffen die deelname aan het normale maatschappelijke verkeer mogelijk maken. Veel van de inwoners van Sittard-Geleen ervaren hun gezondheid als goed tot zeer goed (70%, in Zuid-Limburg is dat ook 70%, landelijk is dat 77%). Desondanks ervaart 23% van de 19 tot 65-jarige inwoners en 52% van de 65-plussers een (zeer) slechte gezondheid of een gezondheid die getypeerd kan worden als 'gaat wel.' (8) Dat ligt hoger dan de percentages in Nederland als geheel (respectievelijk 19% en 39%).

Methodiek

Om in kaart te brengen in welke wijken en/of kernen een oververtegenwoordiging is van laaggeletterden en andere maatschappelijk kwetsbare groepen is middels deskresearch een aantal determinanten van laaggeletterdheid en maatschappelijke kwetsbaarheid verzameld. De voorwaarden waaraan een indicator moet voldoen zijn als volgt. De indicator moet:

- Van een betrouwbare bron afkomstig zijn
- Op het juiste niveau (kern en/of wijkniveau) beschikbaar zijn
- Recentelijk onderzocht zijn

Hoe verder?

In 2016 is voor alle Limburgse gemeentes een Ken uw doelgroep analyse uitgevoerd. Hierdoor heeft iedere Limburgse gemeente inzicht in de omvang van kwetsbare groepen per wijk en/of dorpskern.

Op basis van de Ken uw doelgroep analyse brengt Cubiss Limburg een advies uit. Dit advies kan bijvoorbeeld in de vorm van een plan van aanpak zijn, waarin onder meer aandacht besteed wordt aan een structurele netwerkaanpak en de realisatie van digiTaalhuizen. Wilt u bespreken hoe u de aanpak van laaggeletterdheid kunt vormgeven? Neem dan contact op met Ilse Lodewijks, projectleider Basisvaardigheden voor volwassenen via i.lodewijks@cubiss.nl of 06 20 96 00 51.

Deze figuur geeft inzicht in welke wijken en/of kernen binnen Sittard-Geleen een over- of ondervertegenwoordiging van deze maatschappelijk kwetsbare groepen is.

Kans op maatschappelijk kwetsbare inwoners

- Zeer laag
- Behoorlijk laag
- Gemiddeld
- Behoorlijk hoog
- Zeer hoog
- Niet meegenomen in analyse

1 Obbicht en Papenhoven	6 Geleen-Noord	11 Munstergeleen	16 Vrangendael
2 Holtum-Born	7 Geleen-Centrum	12 Sanderbout	17 Sittard-Centrum
3 Guttecoven	8 Kluis	13 Ophoven	18 Overhoven
4 Limbrichterveld	9 Geleen-Zuid	14 Kollenberg-Park Leyenbroek	19 Baandert
5 Lindenheuvel	10 Oud-Geleen en Haesselderveld	15 Kemperkoul	20 Stadbroek
			21 Broeksittard

